

Brüssel, 20.5.2020
COM(2020) 549 final

SENSITIVE* : *Limited to Cabinets*
UNTIL ADOPTION

KOMISJONI ARUANNE

Läti

Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 126 lõike 3 kohaselt koostatud aruanne

* Distribution only on a 'Need to know' basis - Do not read or carry openly in public places. Must be stored securely and encrypted in storage and transmission. Destroy copies by shredding or secure deletion. Full handling instructions <https://europa.eu/db43PX>

KOMISJONI ARUANNE

Läti

Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 126 lõike 3 kohaselt koostatud aruanne

1. SISSEJUHATUS

20. märtsil 2020 võttis komisjon vastu teatise stabiilsuse ja kasvu pakti üldise vabastusklausli aktiveerimise kohta. Määruse (EÜ) nr 1466/97 artikli 5 lõikes 1, artikli 6 lõikes 3, artikli 9 lõikes 1 ja artikli 10 lõikes 3 ning määruse (EÜ) 1467/97 artikli 3 lõikes 5 ja artikli 5 lõikes 2 sätestatud klausel hõlbustab eelarvepoliitika koordineerimist tõsise majandussurutise korral. Komisjon jagas oma teatises nõukoguga seisukohta, et arvestades COVID-19 puhangust tingitud eeldatavat tõsist majandussurutist, võimaldab praegune olukord klausli aktiveerida. 23. märtsil 2020 nõustusid liikmesriikide rahandusministrid komisjoni hinnanguga. Üldise vabastusklausli aktiveerimine võimaldab ajutiselt kõrvale kalduda keskpika perioodi eelarveeesmärgi saavutamiseks nõutavast kohandamiskavast, tingimusel et see ei ohusta riigi rahanduse jätkusuutlikkust keskpikas perspektiivis. Parandusliku osa puhul võib nõukogu teha komisjoni soovitusel alusel ka otsuse võtta vastu muudetud eelarvekurss. Üldine vabastusklausel ei peata stabiilsuse ja kasvu pakti kohaseid menetlusi. See võimaldab liikmesriikidel kalduda kõrvale tavapäraselt kohaldatavatest eelarvenõuetest ning komisjonil ja nõukogul võtta pakti raames vajalikke poliitika koordineerimise meetmeid.

Andmed, mille Läti ametiasutused esitasid 31. märtsil 2020 ja mille Eurostat seejärel kinnitas,¹ näitavad, et Läti valitsemissektori eelarvepuudujääk oli 2019. aastal 0,2 % SKPst, samal ajal kui valitsemissektori koguvõlg oli 36,9 % SKPst. 2020. aasta stabiilsusprogrammi kohaselt kavandab Läti 2020. aastal eelarvepuudujäägiks 9,4 % SKPst ja võlatasemeks 51,7 % SKPst.

2020. aastaks kavandatud eelarvepuudujääk on esmapilgul usutav tõend stabiilsuse ja kasvu paktis määratletud ülemäärase eelarvepuudujäägi olemasolu kohta.

Seoses sellega on komisjon koostanud käesoleva aruande, milles analüüsitakse, kas Läti täidab aluslepingukohast eelarvepuudujäägi ja võlakriteeriumi. Võlakriteeriumi võib pidada täidetuks, kuna võla suhe jääb allapoole aluslepingus sätestatud kontrollväärtust 60 % SKPst. Aruandes võetakse arvesse kõiki asjakohaseid tegureid ja COVID-19 pandeemiast tingitud suurt majandusšokki.

¹ <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/10294648/2-22042020-AP-EN.pdf/6c8f0ef4-6221-1094-fef7-a07764b0369f>

Tabel 1. Valitsemissektori eelarvepuudujääk ja võlg (% SKPst)

		2016	2017	2018	2019	2020 KOM	2021 KOM
Eelarvepuudujäägi kriteerium	Valitsemissektori eelarvepositsioon	0,2	-0,8	-0,8	-0,2	-7,3	-4,5
Võlakriteerium	Valitsemissektori koguvõlg	40,9	39,3	37,2	36,9	43,1	43,7

Allikas: Eurostat, komisjoni 2020. aasta kevadprognoos

2. EELARVEPUUDUJÄÄGI KRITEERIUM

2020. aasta stabiilsusprogrammi kohaselt jõuab Läti valitsemissektori eelarvepuudujääk 2020. aastal 9,4 %ni SKPst, mis ületab oluliselt aluslepingus sätestatud kontrollväärtust 3 % SKPst.

Kontrollväärtuse kavandatud ületamine 2020. aastal on erandlik, kuna selle põhjuseks on tõsine majandussurutus. Võttes arvesse COVID-19 pandeemia mõju, prognoositakse komisjoni 2020. aasta kevadprognoosis, et reaalne SKP väheneb 2020. aastal 7,0 %.

Aluslepingu kontrollväärtuse kavandatud ületamine ei ole komisjoni 2020. aasta kevadprognoosi kohaselt ajutine, kuna prognoosi kohaselt jääb eelarvepuudujääk suuremaks kui 3 % SKPst ka 2021. aastal.

Kokkuvõttes on 2020. aastaks kavandatud puudujääk suurem kui asutamislepingus sätestatud kontrollväärtus 3 % SKPst ega ole selle lähedal. Kontrollväärtuse kavandatud ületamist peetakse erandlikuks, kuid mitte ajutiseks, nagu on määratletud asutamislepingus ning stabiilsuse ja kasvu paktis. Seega näitab analüüs, et esmapilgul ei ole asutamislepingus ja määruses (EÜ) nr 1467/97 sätestatud eelarvepuudujäägi kriteerium täidetud.

3. ASJAKOHASED TEGURID

Aluslepingu artikli 126 lõikes 3 on sätestatud, et juhul kui liikmesriik ei vasta ühele või mõlemale kriteeriumile, peab komisjon koostama aruande. Aruandes tuleb võtta „arvesse ka seda, kas eelarvepuudujääk ületab riigi investeerimiskulutused, samuti kõiki muid asjassepuutuvaid tegureid, kaasa arvatud liikmesriigi keskmise pikkusega perioodi majandus- ja eelarveseisund“.

Neid tegureid on lisaks selgitatud määruse (EÜ) nr 1467/97 artikli 2 lõikes 3, milles on samuti sätestatud, et asjakohast tähelepanu tuleb pöörata „kõikidele teistele teguritele, mis on asjaomase liikmesriigi arvates olulised, et põhjalikult hinnata puudujäägi- ja võlakriteeriumide järgimist, ning millest liikmesriik on nõukogule ja komisjonile teada andnud“.

Praeguses olukorras on peamine lisategur, mida tuleb 2020. aasta puhul arvesse võtta, COVID-19 pandeemia majanduslik mõju. Pandeemial on väga arvestatav mõju eelarveseisundile ja see toob kaasa väga ebakindlad väljavaated. Pandeemia on viinud ka üldise vabastusklausli aktiveerimiseni.

3.1. COVID-19 pandeemia

COVID-19 pandeemia on toonud kaasa suure majandusšoki, millel on märkimisväärne negatiivne mõju kogu Euroopa Liidus. Mõju SKP kasvule sõltub nii pandeemia kestusest kui

ka meetmetest, mida riiklikud ametiasutused võtavad Euroopa ja ülemaailmsel tasandil pandeemia leviku aeglustamiseks, tootmisvõimsuse kaitsmiseks ja kogunõudluse toetamiseks. Riigid on juba võtnud või võtmas eelarvemeetmeid, et suurendada tervishoiusüsteemide suutlikkust ning aidata eriti palju kannatanud inimesi ja majandussektoreid. Vastu on võetud ka märkimisväärsed likviidsustoetuse meetmed ja muud garantiid. Kui üksikasjalikumast teabest ei tulene teisiti, peavad pädevad statistikaasutused uurima, kas need avaldavad vahetut mõju valitsemissektori eelarve tasakaalule või mitte. Koos majandustegevuse aeglustumisega suurendavad need meetmed märkimisväärselt valitsemissektori eelarvepuudujääki ja võlapositsiooni.

3.2 Keskpika perioodi majandusseisund

Läti reaalne SKP kasvas 2019. aastal 2,2 % tänu tugevale eratarbimisele, kuid sealjuures aeglustusid investeeringud ja ekspordi kasv. Komisjoni 2020. aasta kevadprognoosi kohaselt väheneb reaalne SKP 2020. aastal 7 %, mõjutatuna COVID-19 puhangust ja sellega seotud piiramismeetmetest. Eeldatakse, et investeeringud ja eksport kannatavad piiride sulgemise ja kahaneva välisnõudluse tõttu enim, samal ajal kui tarbimine on eeldatavasti teistest liikmesriikidest suurem. SKP järsk langus on leevendav tegur Läti eelarvepuudujäägi kriteeriumi täitmise hindamisel 2020. aastal.

Makromajanduslikud prognoosid on väga ebakindlad, kuna COVID-19 pandeemia mõju sõltub piiravate meetmete kestusest ja rangusest. Pandeemia võib muutuda raskemaks ja kesta eeldatust kauem, mis nõuab rangemaid ja pikemaajalisi isoleerimismeetmeid. Tootmis- ja ehitussektoris pakkumisega seotud piirangud puuduvad. Seepärast võivad need sektorid osutada nõudluse taastumisel korral eeldatust vastupidavamaks. Liidu majanduse elavnemine ei pruugi siiski olla nii kindel kui prognoositud ja võib seetõttu Läti taastumisaega pikendada.

3.3 Keskpika perioodi eelarvepositsioon

Tuginedes tulemusandmetele ja komisjoni 2020. aasta kevadprognoosile, hinnatakse Läti 2019. aasta struktuurset eelarvepuudujääki (1,7 % SKPst) keskpika perioodi eelarve-eesmärgi (–1,0 % SKPst) lähedal olevaks, võttes arvesse tervishoiureformiga seotud lubatud hälvet 0,5 % SKPst, mis osutab stabiilsuse ja kasvu pakti nõuete täitmisele.

Stabiilsusprogrammi kohaselt peaks valitsemissektori eelarve puudujääk 2020. aastal suurenema 9,4 %ni. Majanduslangus peaks vähendama valitsemissektori maksu- ja maksuvälist tulu ligikaudu 5 % ulatuses SKPst. Töötuse kasv ning suurem nõudlus haiguspuhkuse ja sotsiaaltoetuste järele lähevad eeldatavasti maksma ligikaudu 1 % SKPst. Peale selle suurendavad ettevõtjatele ja kodumajapidamistele suunatud toetusmeetmed 2020. aastal valitsemissektori eelarve puudujääki hinnanguliselt 3 % SKPst. Kriisiohjemeetmed hõlmavad maksude edasilükkamise võimalust kuni kolmeks aastaks, sissetulekutoetust sundpuhkusel töötajatele ja töötutele ning likviidsus- ja valdkondlikke toetusmeetmeid. Enamik stimuleerivaid meetmeid peaks kava kohaselt lõppema 2021. aastal.

Komisjoni kevadprognoosi alusel peaks valitsemissektori eelarvepuudujääk 2020. aastal ulatuma 7,3 %ni SKPst. Eeldatakse, et stimuleerivatel meetmetel on samasugune mõju nagu stabiilsusprogrammis, kuid prognooside kohaselt langeb tööhõive vähem, samuti on kulupoole automaatsed stabilisaatorid 2020. aastal eeldatavasti väiksemad. Makromajanduslike ja eelarveprognooside erinevused näitavad nende suurt ebakindlust.

3.4 Liikmesriigi väljapakutud muud tegurid

15. mail 2020 edastasid Läti ametiasutused kirja, mis puudutas asjaomaseid tegureid kooskõlas määruse (EÜ) nr 1467/97 artikli 2 lõikega 3. Eelmistes punktides esitatud analüüs üldjoontes juba hõlmab ametiasutuste väljapakutud põhitegureid. Eelkõige on asutamislepingu kontrollväärtust ületav valitsemissektori eelarve puudujääk tingitud üksnes COVID-19 kriisi mõjust.

4. JÄRELDUSED

Stabiilsusprogrammi kohaselt peaks Läti valitsemissektori eelarvepuudujääk suurenema 2020. aastal 9,4 %ni SKPst, mis ületab oluliselt aluslepingus sätestatud kontrollväärtust 3 % SKPst. Kontrollväärtuse kavandatud ületamist peetakse erandlikuks, kuid mitte ajutiseks.

Kooskõlas aluslepingu ning stabiilsuse ja kasvu paktiga analüüsiti käesolevas aruandes ka asjakohaseid tegureid.

Kuna kavandatud puudujääk ületab oluliselt 3 % SKPst ja ületamine ei ole ajutine ning võttes arvesse kõiki asjakohaseid tegureid, nähtub analüüsist, et aluslepingus ja määruuses (EÜ) nr 1467/1997 määratletud eelarvepuudujäägi kriteerium ei ole täidetud.